

BUCURIA NUNȚII BINECUVÂNTATE

CATEHEZE PENTRU FAMILIA CREȘTINĂ

TIPĂRITĂ CU BINECUVÂNTAREA
PREAFERICITULUI PĂRINTE

DANIEL

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

EDITURA **CUVÂNTUL VIEȚII**
A MITROPOLIEI MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
BUCUREȘTI - 2011

CUPRINS

FAMILIA CREȘTINĂ - „BISERICA DE ACASĂ”

† DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române 5

I. FAMILIA ÎN LUMINA ÎNVĂȚĂTURII DE CREDINȚĂ CREȘTIN-ORTODOXĂ

NECESITATEA CATEHEZEI ȘI PASTORAȚIEI PENTRU
APĂRAREA ȘI CONSOLIDAREA FAMILIEI CREȘTINE

Pr. prof. dr. Vasile MIHOC 11

II. FAMILIA ÎN LUMINA SFINTEI SCRIPTURI ȘI A SFINTEI TRADIȚII

IMPORTANȚA FAMILIEI ÎN VECHIUL TESTAMENT

Pr. prof. dr. Petre SEMEN 21

FAMILIA DUPĂ ÎNVĂȚĂTURA MÂNTUITORULUI IISUS
HRISTOS

Pr. prof. dr. Constantin COMAN 30

FAMILIA DUPĂ ÎNVĂȚĂTURA SFINȚILOR PĂRINȚI

Diac. prof. dr. Ioan CARAZA 41

TEXTE PATRISTICE CU PRIVIRE LA FAMILIE

(PREZENTARE SELECTIVĂ) 84

III. FAMILIA - AMBIANȚA DESĂVÂRȘIRII CREȘTINE

FAMILIA CREȘTINĂ - PĂRINȚI ȘI COPII

Pr. dr. Vasile GAVRILĂ 105

PRINCIPII DE VIAȚĂ ÎN FAMILIA CREȘTINĂ

Pr. prof. dr. Vasile GORDON 116

IUBIREA, IZVOR AL DĂRUIRII ȘI RESPONSABILITĂȚII
ÎN FAMILIE

Pr. asist. dr. Atanasie Costea TĂNĂSACHE124

FAMILIA - MODEL DE UNITATE CREȘTINĂ

Pr. prof. dr. Vasile RĂDUCĂ130

VOCAȚIA MISIONARĂ A FAMILIEI CREȘTINE

† Varsanufie PRAHOVEANUL,

Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor138

IV. FAMILIA ASTĂZI - PASTORAȚIE ȘI MISIUNE

FAMILIA PREOTULUI

Pr. prof. dr. Vasile GORDON149

FAMILIA ASTĂZI, PROBLEME PASTORALE ȘI SOCIALE.

PASTORAȚIA COPIILOR, A TINERILOR ȘI A BĂTRÂNILOR

Pr. prof. dr. Ilie MOLDOVAN158

FAMILIA ÎN BISERICĂ: DREPTURI ȘI ÎNDATORIRI

Pr. lect. dr. Alexandru Gabriel GHERASIM167

**V. FAMILIA CREȘTINĂ ÎN CONTEXTUL
UNEI LUMI ÎN SCHIMBARE**

MISIUNEA FAMILIEI CREȘTINE ÎNTR-O SOCIETATE

MARCATĂ DE SECULARISM ȘI INDIFERENȚĂ

Pr. prof. dr. Ioan STANCU177

ROLUL FAMILIEI CREȘTINE ÎN VIAȚA MATERIALĂ

ȘI SPIRITUALĂ A OMULUI ÎN SOCIETATEA DE AZI

Pr. prof. dr. Nicolae ACHIMESCU194

FAMILIA CREȘTINĂ ÎN FAȚA CRIZEI SPIRITUAL-RELIGIOASE

Pr. conf. dr. Mihai SĂSĂUJAN201

VI. FAMILIA CREȘTINĂ ȘI PROBLEMA MIGRAȚIEI

FAMILIA CREȘTINĂ ȘI INTEGRAREA EUROPEANĂ

Pr. conf. dr. Daniel BENGĂ211

IMPACTUL FENOMENULUI MIGRAȚIEI ASUPRA FAMILIEI Pr. prof. dr. Mihai AUREL	217
IDENTITATEA FAMILIEI ORTODOXE ROMÂNE ÎN DIASPORA Pr. prof. dr. Emanoil BĂBUȘ	231

VII. FAMILIA CREȘTINĂ ȘI ȘCOALA

ROLUL ȘI IMPORTANȚA FAMILIEI ÎN EDUCAȚIA COPIILOR Pr. dr. Mihai VIZITIU	243
PROFESORUL DE RELIGIE ȘI FAMILIA CREȘTINĂ Pr. prof. Gheorghe DOGARU	250

VIII. FAMILIA CREȘTINĂ ȘI MISIUNEA SOCIALĂ

SOLIDARITATEA ÎN FAMILIE ȘI ÎNTRE FAMILII Pr. lect. dr. Stelian IONAȘCU	263
--	-----

Comitet de redacție:
Redactor: Preot Gheorghe POP
Tehnoredactor: Violeta Negrea

Arhiepiscopia Bucureștilor
Str. Intrarea Patriarhiei nr. 21, sector 4, București
Tel. 021-337 2102
www.crestinism-ortodox.ro
email: sectorul_cultural@yahoo.com
edituracuvantulvietii@gmail.com

Tipărit la:
**TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

NECESITATEA CATEHEZEI ȘI PASTORAȚIEI PENTRU APĂRAREA ȘI CONSOLIDAREA FAMILIEI CREȘTINE AZI

Preot prof. dr. Vasile MIHOC

Familia este una dintre coordonatele de bază ale umanității. Ea are un rol fundamental atât pentru individ, cât și pentru societate. În familie persoana își împlinește în mod plenar vocația pentru comuniune, caracteristică omului și care ține de chipul lui Dumnezeu în om, fiind reflectarea pe plan uman a comuniunii intra-trinitare.

Pe de altă parte, fără familie nu poate fi imaginată societatea umană. În familie se nasc și se formează membrii societății. Fericitul Augustin zice despre familie că ea „este, în ceea ce privește neamul omenesc, ca o pepinieră a cetății”¹. Este, deci, firească preocuparea societății, a factorilor ei responsabili, de a orienta familia spre împlinirea în mod optim a rosturilor sale.

Dar familia este și celula de bază a Bisericii. În ea se nasc și se formează oamenii nu numai pentru viața pământească, ci și pentru viața duhovnicească, cerească. Este firească, astfel, preocuparea Bisericii pentru buna orientare duhovnicească a familiilor și a membrilor lor, pe temeiul învățăturii dumnezeiești în ce privește ființa și vocația familiei creștine.

1. Fer. Augustin, *Despre cetatea lui Dumnezeu*, XV, 16, 3, PL 41, 459.

Unirea bărbatului cu femeia prin căsătorie, spre într-ajutorare reciprocă, spre cultivarea iubirii integrale și spre nașterea și creșterea copiilor, este un dat al creației. După învățătura Sfintei Scripturi, istoria familiei începe odată cu istoria umanității. Combătând unele atitudini care marcau degradarea moralei familiale, Mântuitorul Hristos reamintește faptul că „*de la început*” Dumnezeu a creat familia monogamică și citează textele din *Facere* 1, 27 și 2, 24 (*Matei* 19, 3-9; *Marcu* 10, 2-9). Căsătoria este ceea ce unii au numit „taina primordială”, instituită de Dumnezeu „de la început” și legată de taina creației în ansamblu.

Relatarea din cartea *Facerii* relevă profunzimi care scapă cu greu cititorului atent al Scripturii: „Și a zis Dumnezeu: *Să facem om după chipul și asemănarea Noastră...* Și a făcut pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; *a făcut bărbat și femeie*. Și Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: *Fiți rodnici și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți...*” (*Facere* 1, 26-28). În cap. 2 din cartea *Facerii* apar câteva elemente noi, nu mai puțin importante pentru ontologia familiei: Eva este luată din Adam (v. 21-22); Adam constată înrudirea dintre el și femeia pe care i-a creat-o Dumnezeu (v. 23); în sfârșit, concluzia relatării evidențiază unirea tainică a soților într-un trup: „*De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup*” (v. 24).

Dualitatea sexelor este, așadar, voită de Dumnezeu. Bărbatul și femeia sunt deopotrivă chipul lui Dumnezeu. Cele două sexe sunt complementare, nu numai pe plan fizic, ci și prin comuniunea de viață care face din iubirea conjugală un reflex al iubirii intratrinitare: „*după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie*” (*Facere* 1, 27). Departe de a fi o consecință a păcatului strămoșesc – cum s-a susținut uneori –, unirea soților în căsătorie și nașterea de prunci care rezultă din această unire apar, în optica fundamental optimistă a Bibliei, ca o binecuvântare (*Facere* 1, 28). Legea celor două sexe este în slujba fecun-

dității. Prin instituirea căsătoriei, Dumnezeu îi face pe oameni colaboratorii Săi la transmiterea vieții. Astfel, perpetuarea și progresul umanității în timp și spațiu sunt rodul unui sinergism divino-uman. Acceptând această colaborare cu Dumnezeu, cuplul se inserează în istoria umanității.

Căderea în păcat a afectat profund toate aspectele vieții umane (ca și ale creației, în general) și, deci, a afectat profund și unirea soților în căsătorie. Căsătoria și viața de familie au ajuns astfel să poarte pe chipul lor „zbârciturile” urâte ale păcatelor de tot felul: decăderea din ce în ce mai mult în robia patimilor trupești, adulterul, divorțul, discriminările de tot felul, desconsiderarea și asuprirea femeii de către bărbat, refuzul copiilor și chiar uciderea lor în pânțele mamei etc.

Mântuitorul Hristos a restaurat legătura căsătoriei, înălțând-o din ordinea naturii în ordinea harului. Citând textele din *Facere* 1, 27 și 2, 24, Domnul recunoaște în căsătorie o lucrare a lui Dumnezeu, reafirmând astfel sacralitatea ei: „Așa încât nu mai sunt doi, ci un trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă” (*Matei* 19, 6; *Marcu* 10, 8-9). Sacralitatea conferită de Dumnezeu căsătoriei „de la început” (*Matei* 19, 4; cf. v. 8) este confirmată și întărită în Hristos, unirea căsătoriei devenind, în Biserică, una din cele șapte Sfinte Taine. Dar această sacralitate a căsătoriei înseamnă și afirmarea unor valori profund umane. Din această perspectivă, orice tendință de desacralizare sau de secularizare a iubirii umane integrale, a deschiderii spre viață, spre nașterea de prunci, spre fidelitate conjugală, unitate și indisolubilitate, înseamnă nu numai deturnarea căsătoriei de la planul trasat ei de Creator, ci și privarea ei de ceea ce are mai profund uman.

Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos evidențiază aceste valori ale căsătoriei, afirmând indisolubilitatea ei (*Matei* 19, 3 și urm.; *Marcu* 10, 24; *Luca* 16, 18), condamnând aspru adulterul, chiar și cel săvârșit „în inimă”

(*Matei* 5, 27-28), chemându-i la Sine pe copii (*Matei* 19, 13-15) și dându-i pe aceștia drept pildă de nevinovăție și smerenie (*Matei* 18, 2-4).

În Epistolele Sfântului Apostol Pavel aflăm unele texte importante asupra căsătoriei și asupra semnificației umane și religioase a raporturilor dintre soți. Pentru Apostolul neamurilor, căsătoria este un „dar” al lui Dumnezeu, ca și fecioria (*I Corinteni* 7, 7), iar indisolubilitatea ei o poruncă a Domnului (*I Corinteni* 7, 10-11; cf. v. 39; *Romani* 7, 2-3). Sfântul Apostol Pavel recunoaște calitatea morală ireproșabilă a legăturii trupești a soților (*I Corinteni* 7, 1-6), justificând-o nu numai prin scopul nașterii de prunci, ci și prin funcția ei de remediu al concupiscentței. Aduși la egalitate deplină în Hristos (*Galateni* 3, 28)², soții trebuie să promoveze o unire profundă și o iubire plină de înțelegere a fiecăruia față de celălalt (*Efesenii* 5, 22-33; *Colosenii* 3, 18-19).

În contextul contemporan, cu gravele atentate anticreștine la adresa familiei, Biserica Ortodoxă, clericii, profesorii de religie și toți credincioșii Bisericii au a lupta din toate puterile pentru reafirmarea importanței și a valorii unice a familiei creștine, a nașterii și creșterii de prunci buni în familia întemeiată prin Taina Sfintei Cununii.

Reafirmarea cu tărie și cu orice prilej de către preoții Bisericii noastre, de către profesorii de religie, de către toți

2. Mai ales importantul capitol 7 din Epistola *I Corinteni* a Sfântului Apostol Pavel cuprinde o serie de afirmații cu adevărat revoluționare, în raport cu concepțiile epocii de atunci, asupra egalității soților în ceea ce privește drepturile fundamentale ale căsătoriei: egalitate în monogamie (simultană), un singur bărbat cu o singură femeie (v. 2; cf. *Efesenii* 5, 33); egalitate în ce privește puterea dată prin căsătorie asupra trupului celuilalt și, în consecință, egalitatea față de violarea acestui drept care este adulterul (v. 3-4); egalitate în ce privește datoria fiecăruia privind satisfacerea trupească a celuilalt, dar și în ce privește hotărârea de abținere temporară pentru a se dedica rugăciunii (v. 5); egalitate în ce privește dreptul de a rămâne văduv (văduvă) sau de a se recăsători (v. 8-9); egalitate în interdicția de a se despărți (v. 10-11); egalitate în libertatea dată soțului credincios prin îndepărtarea celui necredincios și, de asemenea, în îndatorirea celui dintâi de a menține căsătoria dacă cel din urmă consimte la aceasta (v. 12-16). Cf. Henri Crouzel, *L'Eglise primitive face au divorce du premier au cinquième siècle*, (Théologie historique, 13), Paris, 1971, p. 34.

factorii responsabili în Biserică și în societate, a învățaturii creștine despre familie este nu numai de mare actualitate, ci și de o stringentă necesitate. Căci poate că niciodată în istoria multimilenară a omenirii instituția fundamentală a căsătoriei n-a fost expusă unor atât de mari pericole și contestări ca în perioada de față. Datele statistice de care luăm cunoștință din când în când privind înmulțirea divorțurilor, scăderea natalității și previziunile privind diminuarea drastică a populației, legalizarea avorturilor și faptul că, efectiv, avorturile se numără cu milioanele etc. sunt prin ele însele profund grăitoare în ce privește această stringentă necesitate. De asemenea, scăderea numărului căsătoriilor, în raport direct cu creșterea numărului de cupluri care preferă concubinajul, prostituția, care-și găsește susținători înfocați până și printre factorii de răspundere ai societății noastre, înmulțirea catastrofală a numărului copiilor abandonați de părinții lor – iată numai câteva dintre simptomele nefaste și profund îngrijorătoare pentru viitorul neamului nostru și al omenirii, în general, ale decăderii familiei.

Mai grav este faptul că aceste anomalii se vor astăzi statuate și legalizate ca stări normale. Este bine cunoscută, de pildă, insistența cu care, cu ani în urmă, guvernul Franței a căutat să legifereze așa-numitul „Pact civil de solidaritate” (PACS), adică legalizarea concubinajului, inclusiv a celui homosexual. Este vorba de o propunere legislativă care ținea cu tot dinadinsul să abolească principiul formulat de Napoleon astfel: „Deoarece concubinii ignoră legea, legea îi ignoră pe concubini”. O puternică mobilizare a creștinilor (mai ales a catolicilor) din Franța a întârziat cel puțin votarea PACS-ului. De atunci încoace vedem cum această tendință se extinde rapid, astfel încât ceea ce părea strigător la cer acum câțiva ani ajunge să devină ceva obișnuit cam peste tot în lumea contemporană. În general, unele dintre păcatele cele mai grave împotriva familiei sunt deja legalizate în cele mai multe din ță-

rile lumii „civilizate”; iar pentru altele se fac presiuni imense spre a fi recunoscute nu numai ca legale, ci și ca absolut normale.

În această situație, Bisericii îi revine o responsabilitate aparte. Chiar mulți dintre membrii Bisericii, ba chiar și dintre membrii clerului bisericesc, suferă, în viața lor și a familiilor lor, urmările dezastruoase ale acestor păcate. Dar, bineînțeles, responsabilitatea Bisericii nu se restrânge numai asupra membrilor ei. Mandatată de Mântuitorul să vestească „Evanghelia Împărăției” tuturor oamenilor, Biserica are misiunea de a apăra și de a promova, cu toate mijloacele ei, valorile familiei, această instituție dumnezeiască ale cărei origini se confundă cu originile umanității însăși.

Creștini fiind, nu avem voie să cădem în greaua osândă a celor care confundă binele cu răul, ba, mai mult, care numesc răul bine. Proorocul Isaia atrage atenția asupra acestui grav păcat, zicând: *„Vai de cei ce zic răului bine și binelui rău; care numesc lumina întuneric și întunericul lumină, care socotesc amarul dulce și dulcele amar”* (Isaia 5,20). Ori, exact acest lucru îl fac toți cei care promovează grave atentate împotriva familiei creștine și a valorilor ei perene. Dar în acest „vai” al proorocului intră și toți cei care rămân indiferenți când iau cunoștință de astfel de atentate, care socotesc că se poate și așa, care se spală pe mâini, care nu se implică activ în împiedicarea gravelor păcate antifamiliale de care este plină lumea contemporană și în păstrarea familiei, în frumusețea și curăția voite de Dumnezeu și propovăduite dintotdeauna de Sfânta noastră Biserică Ortodoxă. Căci mai este un „vai”, care are în vedere tocmai această lipsă a implicării pozitive și active în promovarea binelui voit de Dumnezeu și care-i privește în chip deosebit pe păstori și pe învățătorii creștini. Este vorba de cuvântul Apostolului Pavel, care zice: *„Vai mie dacă nu voi binevesti!”* (I Corinteni 9, 16).

Toți cei însărcinați cu misiunea învățătoarească trebuie, în primul rând, să cunoască binele și să trăiască învățătura Bisericii despre căsătorie și familie; de asemenea, ei trebuie să fie deplin informați în ce privește atentatele împotriva familiei, a unității și indisolubilității ei, a sfințeniei ei, împotriva copiilor nenăscuți și a dreptului lor inalienabil la viață, în ce privește ideologiile păcătoase ale veacului împotriva nașterii de prunci și a creșterii copiilor potrivit Evangheliei etc. Totodată, având aceste cunoștințe și informații și aprofundându-le în mod continuu, păstorii și dascălii, profund angajați în responsabilitatea lor, vor trebui să împărtășească în mod stăruitor învățătura Mântuitorului Hristos despre căsătorie și familie în orice loc și cu orice prilej, în biserici, la sfintele slujbe, în discuțiile cu credincioșii, la Taina Sfintei Mărturisiri, în școală, prin mijloacele *mass-media*, în conferințe, în cadrul întâlnirilor tematice cu copiii și cu tinerii, prin publicații etc.

Pentru ca această lucrare să fie eficientă, mijloacele trebuie mereu perfecționate, iar metodologia predării învățăturii se cere adaptată diferitelor categorii de beneficiari ai acesteia, astfel încât toți să înțeleagă și să-și formeze convingeri adânci și totodată să-și pună în practică, în viața personală, familială și comunitară, învățătura cea sfântă și mântuitoare a Bisericii despre căsătorie și familie.

Este o lucrare de o mare importanță și cum nu se poate mai urgentă în situația de adevărat dezastru în care se află viața familială în societatea noastră. Se cuvine ca angajarea noastră să fie extrem de serioasă, se cuvine ca, fiind noi înșine adânc convinși de ceea ce predăm altora, să fim capabili nu numai a transmite această convingere, ci și a face din fiecare dintre credincioșii Bisericii noastre, din elevii și studenții școlilor noastre, din toți învățăceii cărora ne adresăm, elemente care, la rândul lor, se vor implica activ în a transmite mai departe, în propriile familii și tuturor celor din jurul lor, ceea ce au învățat de la noi, ceea

ce au învățat, de fapt, de la Marele și Unicul Învățător care este Hristos, Domnul și Mântuitorul nostru.

Veninul ucigător al valorilor familiei creștine se răspândește cu spor pe toate căile, prin toate mijloacele – și acestea sunt atât de multe și de variate. Iar roadele-i nenorocite le vedem la fiecare pas, cu efecte dezastruoase pe toate planurile vieții, individuale, familiale și sociale. A stăvili efectele acestui venin nu este ușor. Nenumărate sunt victimele sale. Și, desigur, nu este destul a desfășura simpla lucrare de stăvilire a răului. Va trebui ca, în mod stăruitor, să opunem acestei activități demonice efortul nostru pozitiv de afirmare a valorilor creștine privind căsătoria și familia, de prezentare a frumuseților și bucuriilor fără seamăn – și nebănuite de cei mai mulți – pe care le oferă viața familială atunci când ea se desfășoară nu numai după buna rânduială a creației divine, dar și, cu atât mai mult, în lumina și puterea harului lui Hristos conferit prin Taina Nunții, în Biserică, și actualizat, zi de zi, într-o viață de familie trăită în curată și deplină ascultare de Dumnezeu.

||

**FAMILIA ÎN LUMINA SFINTEI SCRIPTURI
ȘI A SFINTEI TRADIȚII**

IMPORTANȚA FAMILIEI ÎN VECHIUL TESTAMENT

Preot prof. dr. Petre SEMEN

Fiecare persoană umană vine pe lume și se dezvoltă îndeplinindu-și rosturile sale doar în cadrul unei familii. Din vremuri ancestrale, la majoritatea civilizațiilor și culturilor lumii, familia a ocupat un loc major fiindcă prin ea s-au transmis de-a lungul istoriei atât viața, cât și achizițiile culturii și ale civilizației omenirii. Un copil care n-a cunoscut în tihna unei familii dragostea dezinteresată a tatălui și a mamei nu va fi capabil vreodată să-și arate iubirea față de o altă persoană și, cu atât mai mult, să creadă în iubirea și providența lui Dumnezeu, zicea Sfântul Ambrozie. Dată fiind importanța familiei și mai ales marile încercări prin care trece astăzi, vom insista puțin asupra importanței acesteia în Vechiul Testament și implicit a concepției biblice despre familie.

Pentru noțiunea de familie, limba ebraică biblică folosește termenul „baith” care, deși înseamnă casa de locuit, se referă de fapt atât la membrii unei familii (*Iov* 8, 15), cât și la descendenții acesteia (*Facere* 18, 19). Valoarea familiei se vede și din aceea că numai în cadrul acesteia se putea menține coeziunea și conștiința unei origini comune și a unui destin istoric (*Facere* 12, 7; 26, 2-4).

Familia biblică are la bază unirea bărbatului cu femeia prin actul căsătoriei. Conform referatului biblic, bărbatul și femeia au fost creați simultan (*Facere* 1, 27) și, pentru că au în ei impregnat chipul lui Dumnezeu, reflectă imaginea